Què està passant a l'educació? Nou curs i vells problemes

Rosa Cañadell / @RosaCanyadell

Cada any, **el començament del curs escolar és una mena de "guerra de xifres"** en la que el Departament d'Ensenyament intenta explicar totes les "millores" que hi hauran en el nou curs, mentre que sindicats, famílies i professorat denuncien totes les mancances i les promeses incompletes.

Aquest curs no és pas diferent. Des del Departament informen del gran augment de plantilles que hi haurà (798 docents: més de 400 a centres complexos, 140 docents a escola inclusiva) i el gran avenç que implica que el professorat interí començarà a treballar dos dies abans que comenci el curs, enlloc de fer-ho al mateix dia. D'altra banda, des del professorat (sindicats, Assemblea Groga, etc…) es reclama que falten 11.000 mestres i que tenim encara 200 centres en barracons i estem molt lluny de tornar a les condicions que estàvem el 2010.

Però no només això, les reivindicacions són molt més extenses: No al tancament de línies públiques de P3 i d'altres nivells mentre es mantingui línies concertades al municipi. Reducció de ràtios. Recuperació de les 18 i 22 hores lectives a secundària i primària respectivament. Substitucions des de l'1 de setembre i des del primer dia de baixa. Derogació de l'Acord Marc de Menjadors escolars. Servei de menjador gratuït, universal i de gestió i producció de proximitat. Vincular l'FP al Departament d'Ensenyament. Augment de recursos destintats a l'Educació Pública. No a la privatització de l'Educació. Democràcia als centres educatius. Concretar en els pressupostos partides per la construcció de noves escoles i de les que es troben en barracons. Insubmissió a la LOMCE i derogació de la LEC. Acceptar desenvolupar el debat de la ILP Educació al Parlament. Democràcia a tots els centres educatius. Gratuïtat de l'educació de bressol a universitat.

Què està passant doncs amb l'educació d'aquest país? Estem davant d'un professorat o unes organitzacions que "només fan que protestar sempre i de tot"? O, realment, hi ha molts problemes no resolts i que caldria buscar-hi solucions d'una vegada per totes? Funciona malament el nostre sistema educatiu? O és una meravella?

Jo crec que per poder entendre el que està passant, hem d'ordenar els problemes que, per fer-ho de forma resumida, tenen a veure amb quatre àmbits principalment.

1. Les retallades.

És evident que, des de que va començar la crisi, els pressupostos dedicats a l'educació porten anys minvant mentre augmenta el nombre d'alumnat: **la inversió en educació està al 2,3% del PIB, mentre la mitjana europea és el 6%**. Amb l'excusa repetida que "no hi ha diners" i que "els diners no afecten a la qualitat de l'educació" s'han anat reduint qüestions que són del tot fonamentals. L'augment del nombre d'alumnes a les aules, l'augment de les hores lectives pel professorat, la disminució del nombre de mestre i professors/es en els centres, i el fet que les substitucions no es cobreixin des del primer dia, són cabdals. No es pot atendre degudament tot l'alumnat, i sobretot l'alumnat amb alguna dificultat, si hi ha un nombre elevat d'infants i adolescents a les aules (més de 30 a la ESO), ni el professorat pot preparar les classes, els exercicis, les sortides, etc. si no té temps. No poden funcionar bé les classes si hi ha un, o dos, o tres, docents sense que ningú els substitueixi.

Totes questes "petites" qüestions, que moltes vegades s'amaguen a les famílies o se'ls hi treu

importància, són fonamentals per poder exercir la docència d'una manera tranqui-la i adequada. No és cap tonteria i té conseqüències nefastes. Primer de tot implica un sobreesforç del professorat que dificulta poder exercir el seu paper, i d'altre implica que l'alumnat amb alguna dificultat queda, mica en mica, més desatès. Implica també que es fa difícil la comunicació entre el professorat, per poder parlar dels problemes, dels èxits o les dificultats amb l'alumnat, i també la comunicació amb les famílies. L'educació precisa de calma i reflexió, i això cada cop és més difícil, si no impossible, amb les actuals condicions. Tot plegat, a la llarga, el que fa és anar deteriorant progressivament l'educació que reben els nostres infants i adolescents.

2. La democràcia i la participació.

Una altre qüestió fonamental que va deteriorant el model d'educació pública que havíem anat construint, són **els canvis en la organització dels centres** que, a partir de les noves lleis, autonòmica i central (LEC i LOMCE) s'han anat introduint. Es tracta de mesures que s'expliquen poc o malament a les famílies i a la societat en general, però que tenen repercussions importants en el futur de l'educació.

Els centres públics durant molts anys van funcionar de manera molt democràtica i participativa, en els que no hi havia una "jerarquia de poder", on les decisions es prenien democràticament i la participació en la marxa dels centres era de tot el professorat i de tota la comunitat educativa. Aquesta manera de funcionar, juntament amb la convocatòria d'oposicions i places adjudicades, feia que els centres tinguessin una plantilla més estable i que entre tots i totes s'anés construint una educació adequada al tipus d'alumnat d'aquell centre (projectes de Centre, escrits o no). Hi havia intercanvi d'experiències i cooperació entre els centres. I així havien aparescut un munt d'innovacions en els centres públics que van millorar moltíssim la seva qualitat i el grau de satisfacció, tant de les famílies com del professorat.

Però això s'ha eliminat, i **ara els centres educatius públics, funcionen a imatge dels centres privats i amb la lògica del mercat:** cada centre ha de ser "únic i especial" i ha de "competir amb el del costat", el poder de decisió queda concentrat en la persona del director o directora i la majoria de llocs de treball s'adjudiquen "a dit", a partir de diferents fórmules que acaben totes sent que és el director o directora el que decideix quin docent es queda i quin ha de marxar del centre (el 82,06% del personal amb una vacant sencera ha estat destinat aquest estiu amb la intervenció directa de la direcció). Això implica que cada vegada hi ha un nombre més elevat de professorat que "depèn" de la direcció, el que dificulta moltíssim la pressa de decisions conjuntes, el treball en equip i la innovació col·lectiva. A més, amb aquest nou sistema s'obre la porta a les arbitrarietats i irregularitats i s'acaba eliminant la diversitat del professorat en els centres dificultant la participació, tant del professorat, com de les famílies.

Tot això emergeix de les dues lleis, LEC i LOMCE i s'està venent a les famílies com un gran avenç que millorarà la qualitat educativa (malgrat no hi ha cap estudi que demostri que aquest sistema ha millorat els resultats escolars). Però la realitat és ben diferent, i el malestar que està creant en els centres és del tot contraproduent amb una educació satisfactòria. Un professorat submís i amb malestar no farà mai avançar l'educació, per més "innovacions" que la direcció decideixi que es faran en un centre determinat.

3. La desigualtat educativa i la doble xarxa.

A Catalunya, i des de que governa el PP, també a altres comunitats autònomes, tenim un llast que arrosseguem des del temps de la dictadura: la doble xarxa educativa. **El fet que hi hagi centres privats, que funcionen com a tals però amb diners públics (centres concertats) és una**

anomalia dins de la UE i una font de conflicte i desigualtat. Es centres concertats, malgrat la llei ho prohibeix, com tothom sap, cobren quotes i per tant, tenen un doble finançament i una selecció encoberta de l'alumnat.

Si mirem les dades, veurem que les retallades en el pressupost d'educació, bàsicament s'han produït en els centres públics (menys 19,44% en els centres públics, i menys 4,58% en els centres concertats) i en aquelles partides que més han afectat l'alumnat amb menys recursos (beques menjador, ajuts per material escolar, professorat de reforç, augment preu del 0-3, augment taxes a la FP i a la Universitat…), el que ha fet que hi hagi una més gran desigualtat: centres amb grans instal·lacions i alumnat "seleccionat" per classe social o per origen cultural i centres públics amb barracots i pocs recursos on es concentra alumnat amb més dificultats.

Això implica una segregació escolar que no és positiva, ni socialment parlant, ni tampoc des de la perspectiva pedagògica. Els països on tot l'alumnat, sense distinció de classe u origen, s'escolaritza en els mateixos centres, són els que millors resultats obtenen, perquè la diversitat a l'aula és positiva. Malgrat aquesta evidència, la propaganda, tant d'alguns mitjans de comunicació, com de la mateixa administració, opten per amagar-ho i lloar la doble xarxa.

4. Projectes de centre i innovació educativa.

Una nova dificultat per les famílies a l'hora de matricular els fills i filles és la tria de l'escola. Cada cop més s'estimula **una espècie de competència entre els centres públics, en la que cada centre ha de "lluir" un Projecte únic i singular per captar el seu alumnat.** Últimament, a més, des del Departament i des d'altres instàncies s'està etiquetant els centres i així algú ha decidit que uns són "centres innovadors" i els altres, se suposa, que ho fan ben malament. Aquesta manera de posar l'educació dins de la lògica del "mercat" acaba per augmentar la competitivitat entre els centres i la desigualtat educativa.

És evident que és positiu que es busquin formes de millorar l'educació, però no està clar ni que totes les innovacions siguin positives ni que tots els centres no etiquetats com a innovadors no tinguin pràctiques adequades i, fins i tot, iguals o similars als centres que s'han etiquetat.

En tot cas, si s'han de canviar metodologies, currículums i formes d'ensenyar, primer s'ha d'avaluar si aquestes milloren o no, i en tot cas, s'ha de exigir a l'Administració que posi els recursos (humans, materials, de formació del professorat, etc.) per tal que TOTS els centres puguin ensenyar amb igualtat de condicions.

Conclusió:

Cal que la societat en general, i els pares i mares en particular, puguin entendre quin són els dilemes actuals a l'educació i puguin ajudar a reconstruir una escola pública, gratuïta, massiva i de qualitat, que socialitzi en la diversitat i asseguri la igualtat d'oportunitats. Cal que les demandes del professorat, en contra les retallades, per la recuperació de la democràcia i per posar fi als concerts, les facin seves les famílies, perquè del que es tracta és del futur dels seus infants i joves i, encara més, del futur de la nostra societat.

Rosa Cañadell és psicòloga, professora i articulista. Exportaveu d'USTEC·STEs